

УДК 338(477):330:322

СТЕПАНОВА АЛЛА,

*кандидат економічних наук, доцент**кафедри менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності**Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті проаналізовано основні перешкоди інвестиційно-інноваційного розвитку України. Досліджено рівень відповідності міжнародним рейтингам інноваційності вітчизняної економіки. Наведено досвід країн світу щодо реалізації моделей інноваційної політики уряду й засобів для підтримки інновацій. Показано, що для активізації інноваційної діяльності в українських умовах необхідно визначити найбільш проривні напрямки, які на відповідному етапі свого життєвого циклу будуть потребувати найменшого обсягу інвестицій для максимального соціального та економічного ефекту. Акцентовано, що для вирішення проблеми інвестиційно-інноваційного розвитку необхідно стимулювати попит на наукомістку продукцію; забезпечити його зростання може держава в контексті структурної модернізації економіки.

Ключові слова: інвестиції; інновації; інвестиційно-інноваційний розвиток; інноваційна політика; інноваційність.

Постановка проблеми. Функціонуючі суб'єкти господарювання проводять три основних види діяльності: операційну, фінансову та інвестиційну. Саме інвестиційні ресурси є рушійною силою подальшого розвитку компанії. Інвестиції в поєднанні з інноваціями дають мультиплікативний ефект, не тільки збільшуючи кількість робочих місць і обсяги виробленої продукції, а й знижуючи вартість одиниці продукції, покращуючи її якість, підвищуючи рентабельність виробництва, умови праці та її продуктивність. Досвід найвідоміших у світі підприємств та корпорацій свідчить, що активне залучення та раціональне використання інвестицій - найкоротший шлях до підйому економічного розвитку держави на новий рівень, зокрема інноваційний. Продумана інвестиційно-інноваційна політика забезпечує її учасників сприятливими правовими та економічними умовами для вкладення інвестицій в економіку держави. Інноваційний розвиток економіки країни одночасно є фактором і результатом її економічного становлення. У цьому процесі мають місце численні бар'єри, які уповільнюють підвищення рівня інновацій вітчизняної економіки, створюють умови незначного впливу інноваційних чинників на її економічне зростання. Створення та реалізація ефективної, адекватної сучасним вимогам інвестиційно-інноваційної політики в Україні до сьогодні залишається актуальним питанням. Принципово позитивних змін у цьому напрямі поки що не відбулося, а все, що досягнуто, обумовлене переважно дією екстенсивних факторів, які не мають у своїй основі інноваційних структурно-технологічних змін.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Управління інноваційною діяльністю підприємства та її державне регулювання є предметом досліджень В. Базилевича, В. Гейця, О. Жилінської, М. Крупки, І. Павленко, Д. Черваньова, У. Шарпа [1-6]. Однак сучасні виклики вимагають дещо інших підходів до розуміння ролі інно-

ваційності на підприємствах. Цікавим у цьому плані є дослідження [7], автори якого вивчають інноваційний потенціал підприємства по кожному окремому виду його ресурсів, або доводять, як-от проф. Гарвардської бізнес-школи Г. Пізано [8], що інноваційний розвиток підприємства є на сьогодні (на відміну від ситуації 20 років тому) його свідомою стратегією, а застосування методів захисту інтелектуальної власності збільшує прибутки підприємства від інноваційної діяльності.

Метою статті є дослідження основних тенденцій інвестиційно-інноваційного розвитку України, рівня інноваційності вітчизняної економіки відповідно до міжнародних рейтингів, а також наявності адекватної сучасним умовам системи заходів держави щодо формування інноваційної моделі розвитку економіки України.

Виклад основного матеріалу. Згідно з міжнародними рейтингами Україна в частині надання сприятливих умов для підприємницької діяльності займає не найкращі позиції. Так, згідно з рейтингом ведення бізнесу (The Doing Business) та Індексу економічної свободи (Heritage Foundation) вона знаходиться на 83 позиції зі 189 можливих і на 162 зі 178 позицій відповідно [9]. Найбільш проблемними питаннями при веденні бізнесу в Україні укладачі рейтингу назвали: оподаткування (107 місце в рейтингу), отримання дозволів на будівництво (140), підведення електрики до об'єкта (137). Набагато краще йдуть справи в Україні з отриманням кредиту (19 місце в рейтингу) і реєстрація об'єктів власності (61 місце). До сьогодні, за даними фахівців указаних вище агенцій, практично не реалізовані основні принципи державної політики з питань забезпечення розвитку національної інноваційної системи. Таке нехтування важливими питаннями призвело до зниження рівня технологічного та інноваційного потенціалу національної економіки. Утрачаються перспективи забезпечення його розширеного відтворен-

ня, знижується конкурентоспроможність вітчизняних товаровиробників. Згідно зі статистичними даними, рівень інноваційної активності українських підприємств є порівняно невисоким. Ми можемо спостерігати незначні коливання питомої ваги інноваційно-активних підприємств у межах 11-16 % (рис. 1).

Однак варто врахувати те, що дані за 2014-2016 роки не включають окупованих територій та територій, де проводиться антитерористична операція. І дані за ці роки показують значне підвищення питомої ваги інноваційно-активних підприємств до рівня 2000 року. Це пов'язано з низьким державним фінансуванням та низькими фінансовими результатами, що не дозволяє в повному обсязі здійснювати та впроваджувати інновації в реальному секторі економіки країни.

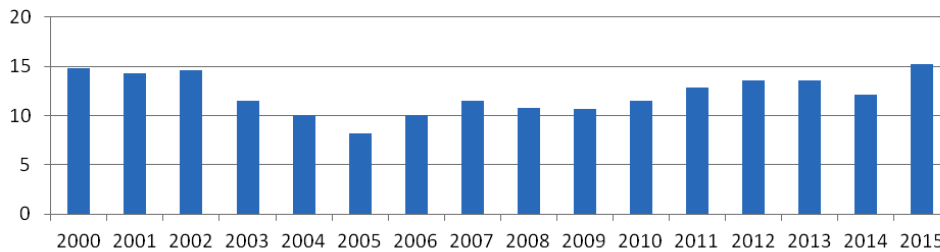

Рис. 1. Динаміка питомої ваги підприємств, які займаються інноваційною діяльністю в період 2000-2015 рр.,% (складено автором на підставі [10]).

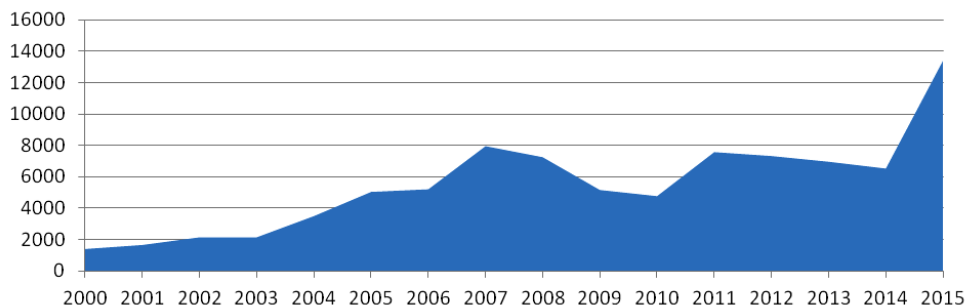

Рис. 2. Динаміка загального обсягу фінансування інновацій в Україні протягом 2000-2015 рр., млн грн (складено автором на підставі [10]).

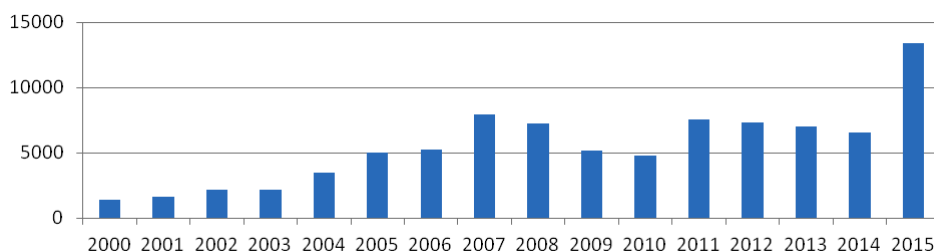

Рис. 3. Динаміка питомої ваги підприємств, які впроваджували інновації за період 2000-2015 рр.,% (складено автором на підставі [10]).

Аналізуючи джерела фінансування технологічних інновацій, бачимо вплив світової кризи, коли обсяги іноземних інвестицій у 2008 р. різко скоротилися. Як наслідок, обсяги фінансування інновацій за рахунок іноземних інвестицій зменшилися більш ніж у 2,5 раза і склали всього 115,4 млн грн (рис. 4). Держава виконує досить пасивну роль у фінансуванні інноваційного розвитку протягом досліджуваного періоду, за рахунок державних коштів фінансуються лише 1-2 % інноваційних процесів в економіці (рис. 4).

Безсумнівно, проблема розробки й впровадження інновацій є складним і багатоплановим завданням. Відзначимо ряд найбільш важливих його аспектів. У довгостроковій перспективі мова йде про формування

Протягом досліджуваних років витрати на дослідження, розробку, придбання й упровадження інновацій зросли більш ніж у вісім разів до 2011 р. і досягли позначки 14333,9 млн грн, але вже у 2009 р. відбулося різке скорочення витрат (рис. 2).

Зазначимо, що незважаючи на важке політичне, соціальне, економічне становище в Україні, сьогодні спостерігається ріст упровадження інновацій вітчизняними підприємствами, що видно з рис. 3. Це пов'язано, перш за все, із розвитком військово-промислового комплексу, високих технологій у військовій справі та медицині. Адже саме сьогодні названі галузі мають можливість витягнути українську економіку та показати найвищі фінансові результати.

НІС, у короткостроковій - про збільшення кількості підприємств, які впроваджують інновації: нові види обладнання, техніки, продукції. Аналізуючи еволюцію державної політики у сфері інновацій, укажемо, що протягом ряду років було прийнято кілька основних законодавчих актів, спрямованих на її активізацію. Це, зокрема, закони про інноваційну та науково-технічну діяльність, нормативні акти щодо створення технопарків, вільних економічних зон, територій пріоритетного розвитку, єврорегіонів тощо. Незважаючи на це, помітного прогресу в цій сфері не спостерігається. Тому є сенс звернутися до досвіду зарубіжних країн.

У світі існують два основні варіанти активізації інноваційної діяльності. Це англо-американська модель і

Рис. 4. Джерела фінансування інновацій в Україні протягом 2000-2015 рр.,% (складено автором на підставі [10]).

франко-японська. Їх принципова відмінність полягає в ступені участі держави у виборі пріоритетів розвитку і методів підтримки інновацій. У першому випадку основний акцент робиться на створенні сприятливих умов для бізнес-середовища, у другому - на стимулюванні наукових досліджень у пріоритетних напрямках розвитку і їх державній підтримці.

Якщо координати англо-американської моделі застосувати до вітчизняної ситуації, то можна побачити, що приватний бізнес сьогодні не зацікавлений в запровадженні інновацій, оскільки а) не розраховує на довготривале функціонування на українських теренах через непевні законодавчі та податкові умови; б) уміє витягати високий прибуток із наявних ресурсів різних видів та користуватися ринковою кон'юнктурою, отже, вкладати кошти в довготривалі інноваційні проекти йому не вигідно. Державної підтримки інноваційного розвитку, у тому числі на рівні окремих підприємств, теж практично немає.

Що стосується франко-японської моделі інноваційної політики, для якої характерним є вибір державою пріоритетних напрямків інноваційного розвитку та надання істотної підтримки тим компаніям, які займаються розробкою та освоєнням інновацій, то в Україні до 2012 року такі принципи встигли навіть законодавчо закріпити. Так, у Законі України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності" визначено, що "стратегічними пріоритетними напрямами на 2011-2021 роки є:

1) освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії;

2) освоєння нових технологій високотехнологічного розвитку транспортної системи, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння та військової техніки;

3) освоєння нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і з'єднання, створення індустрії наноматеріалів та нанотехнологій;

4) технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу;

5) запровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики;

6) широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища;

7) розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки" [11].

Щодо конкретизації, то варто зазначити, що головною тенденцією майбутнього має стати збільшене використання відновлювальних джерел енергії, а політика кожної держави повинна бути спрямована на енергозбереження, енергоефективність та раціональне використання ресурсів. Ефективність енергетичної політики має характеризуватися зниженням обсягів використання викопних паливних ресурсів, запровадженням інноваційних енергоефективних форм у промисловість та сільське господарство, підвищенням зайнятості населення в секторах економіки, які є пов'язаними з відновлювальними джерелами енергії та мінімізацією негативного впливу енергетики на навколишнє середовище, підвищенням рівня життя населення [12].

Відновлювальна енергетика, яка в Україні має всі передумови для підвищення своєї ролі, потребує значних інвестицій. Так, наприклад, вітроенергетика стимулює впровадження нових технологій, створення нових робочих місць, що призводить до підвищення конкурентоспроможності країни та зростання її економіки [Там само].

Аналіз, проведений Bloomberg New Energy Finance у січні 2014 р., показав, що загальний світовий обсяг інвестицій в альтернативну енергетику у 2013 р. склав 254 млрд. дол., що на 12 % менше, ніж у 2012 р. [13]. Скорочення світових інвестицій у відновлювану енергетику є кон'юнктурним, і до 2030 р. прогнозується обсяг від 500 до 900 млрд. дол. [14].

Європейські країни і Канада посідають проміжне місце між цими двома полюсами (англо-американської і франко-японської) інноваційної політики. Для них характерний розвиток бізнес-середовища та використання прямих методів державної підтримки інноваційних проектів. Велику роль відводять фінансуванню інновацій через систему вищої освіти (до 50 % загальних витрат). Світовий досвід показує, що в реалізації інноваційної стратегії ключову роль відіграє держава, оскільки саме вона об'єднує кадри, освіту й науку.

У своїй інноваційній політиці країни вдаються до застосування прямих і непрямих методів державної підтримки при створенні й функціонуванні технопарків та інших інноваційних структур. Так, до прямих методів державної підтримки інноваційної діяльності відносяться програми фінансового стимулювання, пряме інвестування акціонерного капіталу й державні кредити. Це забезпечує прискорення і підйом у сфері науко-

вих досліджень, освоєння інновацій у новітніх галузях промисловості. Такі методи зокрема застосовуються в Японії, Франції, Китаї. Непрямі методи державної підтримки включають різні форми податкових і митних пільг та преференцій. Це підвищує технічний рівень виробництва, забезпечує приплив іноземних інвестицій, стимулює випуск наукомісткої продукції. Подібні методи використовуються в США, Німеччині, Великобританії, Туреччині, Україні. Відзначимо, що у вступній частині до Стратегії інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки вказано, що кількість підприємств, які впроваджують інновації, в 3-4 рази менше, ніж у розвинених країнах [15]. Це пояснюється тим, що в нас постійно зменшується частка технологічних інновацій при відносному зростанні організаційних і маркетингових. Так, в аспекті технологічних укладів українські підприємства в основній масі використовують технології третього, рідше четвертого укладів, тоді як розвинені країни перейшли до п'ятого-шостого укладу. Наздоганяти їх стає все складніше. Загальний висновок такий: без докорінної модернізації економіки на основі інституціональних і структурних змін перспектив переходу до інноваційної моделі розвитку немає.

Ще одним напрямком інноваційного пошуків можна вважати організацію кластерних структур. Оскільки на сьогодні велика частина суб'єктів господарювання відособлені один від одного і зазнають серйозних труднощів при освоєнні нової продукції, необхідно координувати їхні дії. Наприклад, досвід США показує ефективність співпраці суб'єктів підприємництва на основі створення кластерів при освоєнні інновацій. У такому разі об'єднуються зусилля всіх ланок, що беруть участь в інноваційному процесі: замовників продукції, постачальників сировини та комплектуючих, конструкторів і технологів, виробників, маркетингових підрозділів. І хоч кластери як організаційну господарську структуру не визначено в українському законодавстві, вони все одно функціонують в статусі громадських організацій, комерційна діяльність яких суттєво обмежена.

Висновки

1. Згідно з рейтингом ведення бізнесу (The Doing Business) та Індексу економічної свободи (Heritage Foundation) Україна посідає 83 місце зі 189 можливих і 162 з 178 можливих відповідно, що спричинено ускладненнями у вітчизняному оподаткуванні (107 місце в рейтингу), отриманні дозволів на будівництво (140) та підведенням електрики до об'єкта (137). У 2015 р. найбільше Україна піднялася за такими показниками:

- людський капітал та дослідження (11 позиція),
- освіта (33 позиція),
- бізнес-середовище (30 позиція),
- нематеріальні активи (30 позиція),
- працівники розумової праці (13 позиція) [11].

Максимальне погіршення позицій спостерігалось за такими показниками, як політичне середовище (26 позиція), загальна інфраструктура (17 позиція), онлайн-творчість (9 позиція) [16].

Відповідно до іншого Глобального інноваційного індексу, складеного виданням Bloomberg, у 2015 р. ми посіли 33 місце серед 50 найбільш інноваційних, причому найкраща (п'ята) позиція була за показником "вища освіта" [Там само]. Ці рейтинги вкотре підтверджують те, що Україна має чималий інноваційний потенціал, який недостатньо використовується.

2. Основні тенденції інвестиційно-інноваційного

розвитку України варто розглядати через призму фінансування, стимулювання інновацій та структуру економіки. Адже за існуючої структури складно перейти до інноваційної моделі економіки. Наявність значних витрат ресурсів не дасть змогу покрити навіть зростання ВВП на 3-5 %.

3. Для активізації інноваційної діяльності в українських умовах необхідно визначити найбільш проривні напрямки, які на відповідному етапі свого життєвого циклу будуть потребувати найменшого обсягу інвестицій для максимального соціального та економічного ефекту, та здійснити такі інвестиції. В Україні сконцентровано значний науковий потенціал, є багато відкриттів і винаходів, напрацьовано багато інноваційних проектів у ресурсозбереженні та інших сферах. Усе це в сукупності та при правильному поєднанні дасть можливість для побудови рентабельного інноваційного бізнесу, який буде формувати інфраструктуру для інших сфер діяльності.

4. Недостатньою є ефективність інструментів державної підтримки інновацій: обмежена гнучкість, нерозвиненість механізмів розподілу ризиків між державою й бізнесом, слабка орієнтованість на стимулювання зв'язків між різними учасниками інноваційних процесів на формування й розвиток науково-виробничих та технологічних партнерств. Для вирішення проблеми інвестиційно-інноваційного розвитку необхідно стимулювати попит на наукомістку продукцію, яка є більш якісною, коштує дорожче й забезпечує підприємству більш високий прибуток. Забезпечити зростання споживчого попиту може держава в контексті структурної модернізації економіки.

Активізація інноваційної діяльності - прямий шлях до підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств, збільшення обсягів продажу та освоєння нових товарних ринків, що сприятиме оновленню та більш повному використанню виробничих потужностей, оптимізації виробничих процесів та прискоренню технологічної модернізації промисловості України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність / В. Д. Базилевич. - К. : Знання, 2006. - 431 с.
2. Жилінська О. І. Науково-технічна діяльність як об'єкт дослідження / О. І. Жилінська // Наука та наукознавство. - 2011. - № 1. - С. 3-18.
3. Крупка М. І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України / М. І. Крупка. - Львів : Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2001. - С. 24.
4. Павленко И. И. Управление инвестиционными процессами в угольной промышленности Украины : [монография] / И. И. Павленко. - Днепропетровск : НГУ, 2007. - 253 с.
5. Черваньов Д. М. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України : [монографія] / Д. М. Черваньов, Л. І. Нейкова ; [гол. ред. М. М. Садовий]. - К. : Тов-во "Знання", 1999. - 514 с.
6. Шарп У. Ф. Инвестиции / У. Ф. Шарп, Г. Дж. Бэйли ; [пер. с англ.]. - М. : Инфра-М, 1997. - 1000 с.
7. Diaz-Diaz N. L. Technological Knowledge Assets And Innovation / N. L. Diaz-Diaz, I. Aguiar-Diaz, P. De Saa-Perez // International Journal of Technology Management. - 2006. - № 35. - P. 29-51. doi: 10.1504/IJTM.2006.009228
8. Pisano G. Profiting from innovation and the Intellectual Property Revolution / G. Pisano // Research Policy. - 2006. - № 35 (8). - P. 1122-1130. doi: 10.1016/j.respo.2006.09.008.

9. Doing Business [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2016>.

10. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

11. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні : Закон України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>.

12. Степанова А. А. Диверсифікація енергетичної залежності України / А. А. Степанова // Вісник КНУ. Серія економіка. - 2015. - № 172. - С. 69-74.

13. Camier Jean. 254 milliards de dollars d'investissements en énergies renouvelables en 2013 [Електронний ресурс] / Jean

Camier. - Режим доступу : http://www.rse-magazine.com/254-milliards-de-dollars-d-investissements-en-energies-renouvelables-en-2013_a457.html.

14. 2013: des investissements toujours en baisse pour les renouvelables [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.energiesactu.fr/production/2013-des-investissements-toujours-en-baisse-pour-les-renouvelables-0021882>.

15. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [Електронний ресурс] - Режим доступу : www.pir.dp.ua/uploads/Strategi_zInnovRazvitiyaUkr.doc.

16. Україна у світових рейтингах [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/9160>.

Степанова Алла,

кандидат економічних наук, доцент

*кафедри менеджмента інноваційної та інвестиційної діяльності
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ИНВЕСТИЦИОННО-ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

В статье проанализированы основные препятствия инвестиционно-инновационного развития Украины. Исследован уровень соответствия международным рейтингам инновационности отечественной экономики. Приведены опыт стран мира по реализации моделей инновационной политики правительства и средств по поддержке инноваций. Показано, что для активизации инновационной деятельности в украинских условиях необходимо определить наиболее прорывные направления, которые на соответствующем этапе своего жизненного цикла будут требовать наименьшего объема инвестиций при максимальном социальном и экономическом эффекте. Акцентировано, что для решения проблемы инвестиционно-инновационного развития необходимо стимулировать спрос на наукоемкую продукцию; обеспечить его рост может государство в контексте структурной модернизации экономики.

Ключевые слова: инвестиции; инновации; инвестиционно-инновационное развитие; инновационная политика; инновационность.

Stepanova Alla,

PhD in Economics, Associate Professor,

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

INVESTMENT AND DEVELOPMENT OF INNOVATIVE ECONOMY OF UKRAINE: PROBLEMS AND PROSPECTS

The basic obstacles for investment and innovation development of Ukraine. The level of compliance with international ratings innovative domestic economy. The experience of countries in implementing government policy innovation models and tools to support innovation.

In the current context of economic globalization and scientific and technological progress to support and ensure a high level of innovative activity of the national economy is one of the main priorities of the government domestic policies in many countries. The implementation of this priority task possible in the case of an innovative model of development of the national economy, which includes: a systematic and consistent implementation of modern achievements of scientific and technological activities, use of advanced organizational management and production systems for the creation and implementation of the global and domestic markets high-tech innovation with using high technologies in their respective competitive environments.

It should be noted that the main problem of innovative development of Ukraine, despite the presence of significant intellectual and resource potential, is the lack of an inability to form a mechanism that could combine existing resources and focus them on the most promising areas for the Ukrainian economy. In this regard, in terms of the national economy appropriate to apply the cluster approach in recent decades has been widely used in the world's leading economies made it possible to improve their performance and competitiveness.

Keywords: investment; innovation; investment and innovation development; innovation policy; innovation.

REFERENCES

1. Bazylevych, V.D. (2006), Intellectual Property, Znannia, Kyiv, 431p. (ukr).
2. Zhilinska, O.I. (2011), Scientific and technical activity as an object of research, *Nauka i naukoznavstvo*, 1, 3-18 (ukr).
3. Krupka, M.I. (2001), Financial and credit mechanism of innovation development of economy of Ukraine, *Ed. Center Ivan Franko LNU, Lviv*, 608 p. (ukr).
4. Pavlenko, I.I. (2007), Management of investment processes in the coal industry of Ukraine, *NGU Press, Dnepropetrovsk*, 253 p. (rus).

5. Chervanov, D.M. and Neykova, L.I. (1999), Management innovation and investment development companies Ukraine, Znanntia, Kyiv, 514 p. (ukr).
6. Sharp, W.F. and Bailey, G.J. (1997), Investments [transl.], INFRA-M, Moscow, 1000 p. (rus).
7. Diaz-Diaz, N.L., Aguiar-Diaz, I., De Saa-Perez P. (2006), Technological Knowledge Assets And Innovation, *International Journal of Technology Management*, 35, 29-51. doi: 10.1504/IJTM.2006.009228
8. Pisano, G. (2006), Profiting from innovation and the Intellectual Property Revolution, *Research Policy*, 35(8), 1122-1130. doi: 10.1016/j.respo.2006.09.008.
9. Doing Business, available at: <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2016>.
10. State Statistics Service of Ukraine, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
11. *On innovation activity priorities in Ukraine*. Law of Ukraine, available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>
12. Stepanova, A.A. (2015), Diversification of the energy dependence of Ukraine, *Bulletin of KNU. Series Economy*, № 172, 69-74.
13. Camier, Jean. 254 milliards de dollars d'investissements en energies renouvelables en 2013, available at: http://www.rse-magazine.com/254-milliards-de-dollars-d-investissements-en-energies-renouvelables-en-2013_a457.html.
14. 2013: des investissements toujours en baisse pour les renouvelables, available at: <http://www.energiesactu.fr/production/2013-des-investissements-toujours-en-baisse-pour-les-renouvelables-0021882>.
15. The strategy of innovative development of Ukraine for 2010-2020 in Conditions of Global Challenges, available at: www.pir.dp.ua/uploads/StrategizInnovRazvitiyaUkr.doc.
16. Ukraine in the world rankings, available at: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/9160>.

© Степанова Алла

Надійшла до редакції 04.08.2016

УДК 339.54.012.435

DOI:

ШАМБОРОВСЬКИЙ ГРИГОРІЙ,

кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів

ПОЛІТИКА ПРОТЕКЦІОНІЗМУ В ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЕКОНОМІКАХ

У статті досліджуються особливості використання політики протекціонізму в країнах із трансформаційною економікою. Розглядаються позитивні та негативні наслідки заходів протекціонізму. Визначено, що особливого поширення використання політики протекціонізму набуває під час загострення кризових явищ у міжнародній економіці. Аналізуються протиріччя, які виникають при застосуванні протекціонізму в окремих країнах із трансформаційною економікою. Встановлено, що визначити щільність взаємозв'язку між рівнем економічного зростання та економічною політикою щодо заходів обмеження або лібералізації досить важко через велику кількість факторів внутрішнього та зовнішнього впливу. Досліджується проблематика індивідуального та колективного протекціонізму. Розглядаються особливості реалізації політики колективного протекціонізму на прикладі країн пострадянського простору. Визначено ряд умов, необхідних для ефективного проведення заходів протекціонізму в країнах із трансформаційною економікою.

Ключові слова: протекціонізм; політика протекціонізму; трансформаційна економіка; індивідуальний протекціонізм; колективний протекціонізм.

Постановка проблеми. З метою захисту вітчизняних товаровиробників від зовнішніх конкурентів багато урядів країн на різних етапах розвитку національної економіки використовували протекціонізм як форму стимулювання розвитку внутрішнього ринку. Протекціонізм притаманний країнам із будь-яким розвитком економіки, проте найчастіше він використовується саме в країнах із трансформаційною економікою. Це пов'я-

зано з прагненням національних урядів таких країн стимулювати внутрішнє виробництво. Поряд із тим, приклади багатьох країн із трансформаційною економікою свідчать про те, що заходи протекціоністського спрямування не є універсальними й насамперед мають ураховувати особливості та економічний потенціал окремої країни.

Наявність значних диспропорцій між різними краї-